

Sustainable Investment Roadmap

Éghajlatvédelmi befektetések
a V4-országokban

Összefoglaló

Összefoglaló

A V4 igazodása az Európai zöld megállapodáshoz (Green Deal)

A Visegrádi Csoport (V4) országai - Lengyelország, Csehország, Magyarország és Szlovákia - az EU lakosságának mintegy 15%-át, GDP-jének 7%-át képviselik. A csoport nagymértékben integrálódott az európai ellátási láncokba, és fontos európai szereplőként képes befolyásolni az uniós tárgyalásokat és jogalkotást.

A régió kihívásokkal néz szembe. Egyrészt hatékonyan kell igazodnia a RePowerEU és az Európai zöld megállapodás célkitűzéseire, másrészt törekednie kell a jövedelmi helyzetének javítására és gazdasági fejlődése fenntartására. Szereplőinek újra kell gondolniuk, hogyan hasznosítják az energiát és milyen technológiákat alkalmaznak.

Az éghajlatvédelmi befektetések szerepe

A fosszilis természeti erőforrások tömeges kiaknázása és a nagymértékű nem Európából származó energia- és nyersanyagellátás ténye nemcsak a V4-et, hanem egész Európát kényes politikai, gazdasági és stratégiai helyzetbe hozta.

Az Európai zöld megállapodás és a RePowerEU feladata lehetővé tenni az EU számára, hogy részben visszaszerezze energetikai és gazdasági függetlenségét, valamint hosszú távú fenntarthatóság felé vezető úton megerősítse az ellátási láncainak ellenálló képességét.

Az éghajlatvédelmi befektetések elősegítik a hosszú távú beruházások kiépítését, és lehetővé teszik az éghajlati külső tényezők megfelelő mértékű figyelembevételét. A környezeti szempontból fenntartható befektetések támogatják a gazdasági növekedést, miközben csökkentik és végső soron megszüntetik az éghajlatváltozás okozta nyomást.

A sikeres átmenet előfeltételei

Ahhoz azonban, hogy sikeresen áttérjünk a fenntartható gazdaságra, kulcsfontosságú előfeltételek teljesülése van szükség. Alapvető fontosságú, hogy a kormányok és a döntéshozók ezt kiemelt prioritásként kezeljék. A V4-régióban a fenntarthatóságot mind a köz-, mind a magánszektorban gyakran a szokásos üzletmenet kiegészítéseként fogják fel, és az éghajlati ambíciók továbbra is alacsonyak.

Az ESG (környezeti, társadalmi és irányítási) kritériumok megértése korlátozott. A fő akadályok közé tartozik ezen a téren a releváns információknak, a szakértelemnek, az érdekelt felek bevonásának, a szakpolitikák koherenciájának és iránymutatásának, a témával kapcsolatos hatékony kommunikációnak, valamint a hatóságok egyértelmű elkötelezettségének hiánya.

A sikeres átállás másik előfeltétele a rendelkezésre álló finanszírozás. Az átmenetet felgyorsítja az állami finanszírozásból származó közvetlen támogatás, a köz- és magánszféra társfinanszírozása, a vegyes finanszírozás és az éghajlatváltozás szempontjából fenntartható projekteket ösztönző állami garanciák. A fenntarthatóság aspektusainak teljes körű megértése a helyi bankszektor által, az alacsonyabb pénzügyi kockázatot mutató fenntartható eszközök bevezetése és az állami ösztönzők megfelelő célzása mind-mind arra ösztönöznék a bankszektort, hogy fenntartható beruházásokat finanszírozzon.

A V4 régió fosszilis energiahordozókkal kapcsolatos terhei

A fenntarthatóság éghajlati szempontjait tekintve a V4 fontos szerepet játszik az EU gazdaságának dekarbonizációjában, mivel mintegy 16%-kal járul hozzá az EU üvegházhatásúgáz-kibocsátásához.

A széndioxid-intenzitás itt jelentősen meghaladja az uniós átlagot. Különösen magas a legnépesebb országokban, Lengyelországban és Csehországban, az energiaágazattal az élen. A V4-ek energiaágazata nagymértékben függ a széntől, a kőolajtól és a földgáztól, amelyek közül a kőolaj és a földgáz nagyrészt importból származik. Ennek eredményeképpen az egy főre jutó energiaágazati kibocsátás majdnem kétszerese az uniós átlagnak.

Az energiaágazat reflektorfényben

A fűtési, a közlekedési és a nehézipari ágazatok jövőbeli energiahordozójaként a villamos energia dekarbonizációja továbbra is kulcsfontosságú kihívás és egyben lehetőség is a 2050-ig megvalósítandó nettó nulla energiafelhasználás eléréséhez. Ez alól a V4 sem kivétel. Ezen ágazatoknak a fosszilis tüzelőanyagokon alapuló villamosenergia-termelés helyett a megújuló energiaforrásokra kell összpontosítaniuk.

A V4 energetikai és zöld átalakulását azonban régóta negatívan befolyásolja a politikai elitől származó ambivalens hozzáállás. Ez valamennyi V4-országban jelentősen hátráltatta a zöldenergia nagyszabású bevezetését. Ezért a V4 kormányoktól a 2023. június 30-ig benyújtandó felülvizsgált nemzeti energia- és éghajlat-változási tervben a megújuló energiaforrásokra vonatkozó szilárdabb kötelezettségvállalások várhatóak.

Az egész V4-régióban hatalmas lehetőségek rejlenek a szélenergia-források kiaknázásában. Lengyelországban például a tanulmányok szerint 2050-ben a teljes energiatermelés mintegy 75%-át szélerőművekből lehetne előállítani a villamosenergia-ágazat dekarbonizációjának elérése érdekében. A napenergia gazdaságilag életképes és méretezhető fenntartható technológiává vált ahogy a napelemek, az akkumulátorok és energia tárolási technológiák fejlődtek.

A jövőben a szél- és napenergia elterjedtségének növekedése, valamint a nehézipari és közlekedési ágazatok átalakulása várható. Ezen ágazatok működtetése jelentős mértékben függne az elérhető megújuló villamos energia mennyiségétől. Nagy beruházások szükségesek a hálózat megerősítésére és korszerűsítésére. Továbbá a hálózat túlterhelésének és az áramkimaradások elkerülésének érdekében kulcsfontosságú a rugalmas többirányú villamosenergia-rendszerek kiépítése.

A nehézipari dekarbonizáció bizonytalanságokkal terhelt

Az energia-ágazathoz hasonlóan a magas kibocsátású ipari ágazatok - a cementipar, a vegyipar és az acélipar - is az átállási folyamat kezdeti szakaszában vannak. Az ipari folyamatok és a hőenergia gazdálkodás dekarbonizációjához technológia és fűtőanyag váltás is szükséges. Még mindig jelentős bizonytalansági tényezők hátráltatják az üzleti tervezést. A rendelkezésre álló dekarbonizációs technológiák működtetési költségei és skálázhatósága nehezen becsülhető ami kockázatosá teszi a tőkeintenzív befektetést. Az elérhető információk és iparági elemzések valószínűsítik, hogy elektrifikáció, hidrogén, szénmegkötés és tárolás és cirkularitás mind szerepet fog játszani.

Az agrár szektor lemaradásban van

A mezőgazdaság az átmenet legelején áll. Több mint 1,8 millió közvetlenül foglalkoztatottal a V4 régióban ez a legnagyobb foglalkoztató a nagy kibocsátású szegmensek között. Jellemzője továbbá a nagyfokú üzleti széttagoltság, az EU támogatási rendszereitől való nagyfokú függés és az üvegházhatású gázok kibocsátásának nem CO₂-kibocsátó jellege. A fentiek miatt a mezőgazdaság éghajlatra gyakorolt hatása az elmúlt évtizedekben talán kevesebb figyelmet kapott, mint más ágazatoké. Ez viszont kevesebb éghajlatváltozást érintő kutatási, fejlesztési és beruházási tevékenységet váltott ki olyan területeken, mint a precíziós gazdálkodás, a fokozott műtrágyázás, a jobb trágyagazdálkodás, a metántermelést csökkentő fenntartható takarmány-adalékanyagok, az alternatív fehérjék stb. alkalmazása.

Az EU a közös agrárpolitikáját 2021 decemberében úgy módosította, hogy az immár az Európai zöld megállapodás szempontjait is tartalmazza. A V4-ek 2023-27 közötti időszakra vonatkozó nemzeti stratégiai terveikben már szintén érvényesítenek klíma központú agrár szempontokat; 2027 után pedig még nagyobb hangsúly kerülhet a szektor átállási terveire.

Beruházások és viselkedés

A közvélemény bevonása és a lakosság érdekelte tétele elengedhetetlen azokban az ágazatokban ahol a technológiai váltás nem elégséges a teljes dekarbonizációhoz. Az innovációk mint az elektromobilitás, a megújuló energiaforrások, a folyamatok automatizálása kijelöli a befektetési irányokat a közlekedés, a fűtési rendszerek és a hulladékgazdálkodás területein. De ezekben az ágazatokban legalább ennyire fontos a felhasználási és fogyasztási minták drasztikus megváltoztatása. Ez pedig elsősorban a szakpolitikai eszközök, piacteremtés és ösztönzőrendszerek alakításával érhető el és a beruházások csak áttételesen játszhatnak szerepet.

Az állam szerepvállalása nemcsak a monetáris ösztönzők finanszírozására korlátozódik. A másik fontos beavatkozási terület az oktatás reformja. Jövő-orientált oktatási programoknak a társadalom egy széles rétegét kell elérnie a rendszerszintű változásokhoz.

A széttagolt szegmensek esetében rendszerszintű és folyamatos oktatási tevékenységre (mind a "hogyan", mind a "miért") és bevonási programokra van szükség, hogy a vállalkozások, közösségek és egyének jobban megértsék a környezeti kérdéseket és hatásokat, és ennek következtében ösztönözzék részvételüket az átállásban. A mezőgazdaságban fontos lesz a gazdálkodók, a társadalom és a kormányzat bevonása és elkötelezése ugyanazon cél érdekében. Az átállás támogatása érdekében a technikai segítségnyújtás, a tudatosság növelése és a kapacitásépítés szintén fontos szempont.

A közszféra szerepe az átmenet felgyorsításában

A nemzeti politikáknak technológiásemleges módon kell támogatniuk az innovációkat a különböző technológiai készültségi szinteken, az alapkutatótól a kísérleti és félig-operatív projektekig. Az új energiahatékony technológiák gyakran forráshiánnyal küzdenek, többek között az új termékek hosszú átállási ciklusa vagy a piacok széttöredezettsége miatt. A kutatás és az innováció állami támogatása és intenzív finanszírozása segíthet a technológiai fejlesztés kezdeti stádiumaiban. Ahogy a már működő iparágak új termékeket fejlesztenek, a szabályozóknak rendszeresebben felül kell vizsgálniuk és frissíteniük kell a meglévő szabványokat és előírásokat. Az új megoldások gyakran ágazatokon átnyúlóan kapcsolódnak egymáshoz, és lehetőséget nyújtanak a kormányhivatalok közötti horizontális együttműködésre a kutatás és fejlesztés, a költség- és műszaki elemzések, valamint a szabványosítás és a szabályozás összehangolása érdekében. Ugyanígy ösztönzőket teremt az adókedvezmények és leírások rendszerének átalakítása és a kockázat megosztási sémák bevezetése a technológiai pilot projektek esetében.

A kelet-közép európai régióban megfontolásra ajánljuk az európai jó gyakorlatokat a fenntartható közbeszerzési terén. A közszféra beruházásai többféleképp is gyorsíthatják az áttérést. Az anyag- és energiahatékony követelménye az infrastruktúrával kapcsolatos pályázatokban, az állami tulajdonú épületek energiahatékony felújítása élénkíti a keresletet és teret nyithat a fenntartható anyag forgalmazásának emellett csökkentheti a költségvetés jövőbeli terheit is.

Az államnak elemi érdeke, hogy tényekkel alátámasztott szakpolitikákat dolgozzon ki a klímavédelem terén. Mint a megvalósíthatósági tanulmányok megrendelői és a klíma forgatókönyvek kidolgozói és felelősei, szorosabb együttműködésre kell lépjenek a szakpolitikusok a tudományos és ipari szereplőkkel.

A "mi történne, ha" forgatókönyvek rendszeres publikálása csökkentené a befektetők kitértését a tranzíciós kockázatoknak ami végső soron a befektetések teljes elértéktelenedését és eszközeik beragadásához is vezethet (stranded asset). A lehetséges fejlődési útvonalak elemzése és háttér tanulmányok igazodási pontot jelentenek a privát szféra számára, amennyiben felvázolják a jelenleg elérhető technológiák jövőbeli elérhetőségét és megvalósíthatóságát olyan kérdéses esetekben mint a szénmegkötés és tárolás.

Az átmenet felgyorsítására vonatkozó egyéb ötletek közé tartozik a megvalósíthatósági tanulmányok készítése a tudományos és ipari szereplőkkel együttműködésben az új technológiák és termék-lehetőségek gazdasági megvalósíthatóságának és (várható) versenyképességének megértése érdekében, vagy a dekarbonizációval kapcsolatos beruházási kockázatokkal és logisztikai kihívásokkal (szén-dioxid-infrastruktúra, villamosenergia-hálózat) foglalkozó szakpolitikai forgatókönyvek felvázolása. " A "mi történne, ha" forgatókönyvek segítenék a befektetőket a legjobb befektetési lehetőségek kiválasztásában és az eszközök elakadásának elkerülésében - ami továbbra is az egyik legfontosabb pénzügyi kockázat. A tárolóhelyek helyi elérhetőségét és megvalósíthatóságát is tovább kell elemezni, mivel a szén-dioxid-leválasztás és -tárolás méretének növelésére vonatkozó lehetőségek továbbra sem egyértelműek.

Több forrásból származó fenntartható finanszírozás ésszerűsítése

Európai szinten számos finanszírozási forrás áll rendelkezésre a szerkezetátalakítási, innovációs és átmeneti alapokból, de a koronavírus helyreállítási tervekből és a működési programok egy része is klímacélokra fordítható. A kísérleti projektek és a teljesen működőképes technológia közötti kritikus szakaszban lévő átmeneti technológiák esetében garanciarendszert/kockázatfedezeti rendszer és eszközök bevezetése ajánlott. Az állami forrásokból származó közvetlen pénzügyi támogatás így segíthetne leküzdeni a magas kezdeti költségek jelentette akadályt, mobilizálná a magán-beruházásokat és beindítaná az új technológiák elterjedését.